

АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

ГУЦАН Т. Г.

УДК 330.59(477)

Гуцан Т. Г. Аналіз матеріальної складової рівня життя населення та особливості її регулювання в національній економіці

Стаття присвячена аналізу матеріальної складової рівня життя населення. Досліджено динаміку доходів і витрат населення за останні п'ять років. Виявлено сучасні тенденції стосовно зміни рівня життя. Зроблено висновок, що зростання матеріальної компоненти життєвого рівня не відображає реального рівня добробуту населення. Запропоновано рекомендації щодо забезпечення максимально можливого підвищення життєвого рівня населення через призму реалізації відповідної державної політики.

Ключові слова: рівень життя населення, доходи і витрати громадян, політика доходів.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Гуцан Тетяна Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра економічної теорії, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (вул. Блюхера, 2, Харків, 61168, Україна)

E-mail: khodachenko@rambler.ru

УДК 330.59(477)

UDC 330.59(477)

Гуцан Т. Г. Анализ материальной составляющей уровня жизни населения и особенности ее регулирования в национальной экономике
Статья посвящена анализу материальной составляющей уровня жизни населения. Исследована динамика доходов и расходов населения за последние пять лет. Выявлены современные тенденции в изменении уровня жизни. Сделан вывод о том, что рост материальной компоненты уровня жизни не отображает реального благосостояния населения. Предложены рекомендации относительно обеспечения максимально возможного повышения уровня жизни населения через призму реализации соответствующей государственной политики.

Ключевые слова: уровень жизни населения, доходы и расходы населения, политика доходов.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 9.

Гуцан Татьяна Григорьевна – кандидат педагогических наук, доцент, кафедра экономической теории, Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды (ул. Блюхера, 2, Харьков, 61168, Украина)
E-mail: khodachenko@rambler.ru

Gutsan T. G. Analysis of Material Component of the Living Standard of the Population and Specific Features of its Regulation in the National Economy
The article is devoted to analysis of the material component of the living standard of the population. It studies dynamics of income and expenditures of the population for the past five years. It reveals modern tendencies in changes of the living standard. It makes a conclusion that the growth of the material component of the living standard does not reflect real well-being of the population. It offers recommendations with respect to ensuring a maximally possible increase of the living standard of the population through the prism of realisation of the relevant state policy.

Key words: living standard of the population, income and expenditures of the population, income policy.

Pic.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Gutsan Tatiana G. – Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor, Department of Economic Theory, Kharkiv National Pedagogical University named after G. Skovoroda (vul. Blyukhera, 2, Kharkiv, 61168, Ukraine)
E-mail: khodachenko@rambler.ru

Україна буде соціально спрямовану ринкову економіку з орієнтацією на європейські стандарти. Показниками ефективності такої економіки є високий рівень життя населення. Вирішення проблем щодо забезпечення його зростання особливо у період глибокої економічної кризи часто пов'язують саме із соціальною функцією політики держави. Оскільки основною складовою рівня життя населення є матеріальне становище (основні показники – доходи та витрати громадян), а ситуація у сфері доходів характеризується постійним соціальним напруженням, тому надзвичайно важливими є наукові дослідження, пов'язані з теоретичними та практичними аспектами доходів і життєвого рівня, відслідковуванням тенденцій у їх зміні з метою своєчасного коригування механізму реалізації соціальної політики.

Питання зростання життєвого рівня та його складових завжди знаходилась у центрі уваги таких науковців, як Л. Абалкін, Д. Богиня, Е. Лібанова, Є. Капустін, В. Мандибура, О. Новікова, Н. Холод та ін. Вагомий внесок у дослідження доходів і рівня життя населення в регіональному розрізі зробили З. Варналій, В. Воротін,

В. Гець, Я. Жаліло, В. Лучик, Н. П'яткіна та ін. Заслужують на увагу наукові розробки з питань особливостей формування доходів і державного регулювання процесів, що впливають на рівень життя, таких учених, як С. Біла, А. Гальчинський, В. Гриньова, М. Новікова, А. Саввов, Г. Смоквіна, Є. Парамонова та інші. Проте, визнаючи безперечні досягнення вищенаведених науковців і враховуючи останні тенденції розвитку національної економіки (загальне падіння рівня життя населення, високий рівень безробіття, надмірна диференціація доходів населення, постійне зростання цін на товари та послуги, поглиблення соціальної напруги у суспільстві тощо), актуальними залишаються питання щодо розмірів і динаміки основних складових доходів і витрат населення, що дозволяють визначити рівень добробуту громадян, невирішеними є концептуальні положення стосовно відповідного вдосконалення механізму реалізації державної політики. Тому *метою статті* є дослідження й аналіз матеріальної складової рівня життя та з'ясування особливостей її регулювання в національній економіці. Завданнями роботи є: 1) аналіз динаміки доходів і витрат населення; 2) виявлення

сучасних тенденцій стосовно зміни рівня життя; 3) розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня життя населення через призму реалізації відповідної державної політики.

Одне з центральних місць у системі оцінки матеріального добробуту населення займають показники доходів і витрат. У монетарній економіці саме доходи характеризують економічний статус особи чи домогосподарства. Але трансформаційні процеси, що відбулися в економіці України, вплинули на специфіку формування доходів населення, а саме: призвели до появи значних масштабів тіньових надходжень. У результаті цього доходи перестали відображати реальний рівень добробуту населення, що викликало потребу вивчати їх тільки в тісному зв'язку з показниками витрат.

Доходи – це, дійсно, складна і багатогранна соціально-економічна категорія, до складу якої включають заробітну плату, прибуток та змішаний дохід, доходи від власності (одержані), соціальну допомогу та трансферти.

Дані *табл. 1* свідчать, що найбільшим структурним компонентом доходу є заробітна плата, її частка становить: у 2007 р. – 44,8%; 2008 р. – 43,3%; 2009 р. – 40,8%; 2010 р. – 40,9%; 2011 р. – 41,8%; 2012 р. – 42,2% [4]. Така ситуація є свідченням того, що заробітна плата є основним джерелом доходу і визначальним фактором матеріального добробуту населення.

секторі підприємницької діяльності існує найвищий рівень тінізації доходів, тому реально частка доходу від підприємницької діяльності є більшою.

Отже, структура доходів населення України характеризується негативною диспропорцією: питома вага заробітної плати є не набагато більшою, ніж питома вага соціальних трансфертів. Зовсім протилежною є ситуація, наприклад, у США. Так, за останні три десятиріччя заробітна плата в сумі особистих доходів населення становила 60 – 70%, доходи від підприємництва – 5 – 8%, доходи від власності – 13 – 19%, соціальні трансфертні платежі – 10 – 16% [5, с. 4]. Це говорить про те, що хоча складові доходу населення протягом досліджуваного періоду і зростають, що на перший погляд свідчить про зростання життєвого рівня, втім, така тенденція є дещо «поверхневою» і вона не може реально відображати стан матеріального зростання добробуту населення, адже постійне зростання та високий рівень індексу споживчих цін (2007 р. – 112,8%, 2008 р. – 125,2%, 2009 р. – 115,9%, 2010 р. – 109,4%, 2011 р. – 108,0%, 2012 р. – 100,6%) нівелює прогресивну динаміку номінальних доходів [4].

Проте, доходи – це категорія, яка має свою регіональну диференціацію. Так, наприклад, найбільші річні доходи (2011 р.) зареєстровані у Дніпропетровській (101 868 млн грн), Донецькій (135 599 млн грн) областях та м. Києві (164 057 млн грн). Це є свідченням того, що дані регіони є промислово розвиненими, для них є ха-

Таблиця 1

Доходи населення України за 2007 – 2012 рр. (млн грн)

Складові доходу	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Доходи, усього	623289	845641	894286	1101175	1266753	1407197
у тому числі:						
заробітна плата	278968	366387	365300	449553	529133	593213
прибуток та змішаний дохід	95203	131139	129760	160025	200230	212420
доходи від власності (одержані)	20078	28432	34654	67856	68004	74620
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	229040	319683	364572	423741	469386	526944

Джерело: [4].

Друге місце за вагомістю після заробітної плати становлять доходи населення у вигляді соціальної допомоги і трансфертів – 36,7%, 37,8%, 40,7%, 38,4%, 37,1%, 37,4% відповідно за роками [4]. Така ситуація свідчить про те, що більше третини населення одержує дохід від держави у формі соціальної допомоги й трансфертів. Це говорить, скоріше за все, не про турботу держави стосовно населення, а про скорочення зайнятості, зростання частки соціально незахищених, про вади діючої державної системи соціальних виплат і врешті-решт, про «проїдання» бюджетних коштів.

Третє місце займають доходи від підприємницької діяльності та від власності – 18,5%, 19,2%, 18,4%, 20,7%, 21,1%, 20,4% відповідно. Це є свідченням того, що тільки менше п'ятої частини населення заробляє підприємницькою діяльністю або використовує свою власність [9, с. 121]. Проте, ми маємо справу з офіційною статистикою, у зв'язку з чим необхідно пам'ятати, що саме у

рактерне більш сприятливе соціально економічне середовище, що накладає суттєвий позитивний відбиток на рівень життя населення даних регіонів. У свою чергу, низькі доходи (не перевищують 25 млрд грн) спостерігаються у Волинській, Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській, Тернопільській, Чернівецькій областях та м. Севастополі. Причиною цього є відсутність промислового розвитку, адже в цих регіонах переважає сільське господарство, висока частка сільського населення, що не створює сприятливих передумов для зростання рівня доходів через існування ситуації високого рівня безробіття та трудової міграції.

Оскільки заробітна плата займає найбільшу частку в сукупних доходах зайнятого населення і є основним джерелом доходів, здійснимо її детальний аналіз. Зокрема, для загального уявлення стосовно зміни темпів розміру заробітної плати зупинимося на динаміці її номінальних і реальних значень (*табл. 2*).

Таблиця 2

Темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати (до попереднього року, %)

Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Номінальна з/п	129,7	133,7	105,5	120,0	117,6	114,9
Реальна з/п	112,5	106,3	90,8	110,2	108,7	114,4

Джерело: [4].

На основі даних табл. 2 можна дійти висновку, що загалом протягом досліджуваного періоду простежується тенденція до зниження як номінальної, так і реальної заробітної плати, що беззаперечно пов'язано з фінансово-економічною кризою та інфляційними процесами в економіці, які призвели до знецінювання заробітної плати, зниження її купівельної спроможності.

Проте, особливу увагу слід звернути на об'єктивність даних, які представлені державними органами статистики. Дуже важко здійснити аналіз фактичних тенденцій рівнів оплати праці та стану платоспроможності працюючого населення, адже в Україні поширеною є практика виплати незареєстрованої заробітної плати, що зумовлена, у першу чергу, високим податковим навантаженням.

Не менш цікавим є питання стосовно регіонального розподілу заробітної плати. Так, аналіз статистичних даних показує, що концентрація такої компоненти доходу є вкрай нерівномірною. Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати у 2012 р. є характерним для промислово розвинених регіонів (м. Київ – 4607 грн, Дніпропетровська обл. – 3138 грн, Донецька – 3496 грн, Київська – 3157 грн, Луганська – 3090 грн). Найнижчий (не перевищує 2500 грн) – спостерігається у Вінницькій, Волинській, Кіровоградській, Тернопільській, Хмельницькій, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областях. Усі інші регіони відзначаються середнім розміром заробітної плати.

Існуючі відмінності в оплаті праці обумовлені, перш за все, розвиненістю тих чи інших галузей і сфер діяльності національної економіки. Так, індустріально розвинуті Схід і Центр країни мають об'єктивну можливість та необхідність виплачувати більш високу заробітну плату. Працівники ж переважно аграрних областей Півночі та Заходу країни задовольняються порівняно невисокими заробітками.

При дослідженні заробітної плати важливо звернути увагу не тільки на її регіональну диференціацію, а й на динаміку за видами економічної діяльності. Аналіз статистичних даних показує, що найвища заробітна плата (у середньому 3900 грн) притаманна таким видам економічної діяльності: промисловість, транспортне обслуговування, фінансова діяльність, державне управління та операції з нерухомістю; найнижча (у середньому 2150 грн) – рибальство, сільське господарство, лісове господарство, діяльність готелів і ресторанів, охорона здоров'я та освіта.

Причини такої диференціації криються у рівні складності виконуваної роботи, професійної підготовки

та ступені ризику. Тому коли мова йде про зростання середнього рівня заробітної плати в Україні, то необхідно правильно розставляти акценти: які саме галузі забезпечують таку динаміку.

На основі проведеного дослідження загальної структури доходів населення і заробітної плати як основної складової, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду, на перший погляд, відбулися помітні позитивні зміни. Так, номінальні величини зростають, проте, це жодним чином не може свідчити про покращення матеріального становища та об'єктивно вказувати на відповідний життєвий рівень, адже номінальні величини зростають, а реальні показують зовсім інші тенденції, які в результаті знецінюють людські статки.

Наступним аспектом матеріального забезпечення населення України є витрати домогосподарств, які також є безпосередніми і визначальними показниками відповідного рівня життя населення. Проте, оскільки витрати є складним багатокомпонентним явищем, пропонуємо звернути увагу на їх загальну структуру.

Основними складовими загальних витрат є споживчі (грошові витрати на продукти харчування та безалкогольні напої; алкогольні напої, тютюнові вироби; непродовольчі товари та послуги) і неспоживчі сукупні витрати (витрати на особисте підсобне господарство; допомога родичам та іншим особам; купівля нерухомості; будівництво, капітальний ремонт житла та інших; купівля акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків; аліменти; податки, збори, внески.).

Комплексний характер такого явища, як життєвий рівень, неможливо досліджувати без аналізу неспоживчих витрат, які часто впливають на споживчу поведінку домогосподарств, зокрема, вимушену обмеженість споживання, а також впливають на вагомість і формування джерел ресурсів для забезпечення потреб домогосподарств. Отже, проаналізуємо динаміку основних складових сукупних витрат населення (рис. 1) [4].

Дані рис. 1 показують, що динаміка питомої ваги витрат на харчування практично не змінюється, проте, саме ця стаття витрат становить найбільшу частку в загальній структурі (у середньому на рівні 50%), рівень залишається критично високим, але наразі ліпшим за критичну межу – 60% [5, с. 4]. Така тенденція є постійною і визначальною для населення України.

Витрати на непродовольчі товари та послуги протягом 2007 – 2011 рр. починають скорочуватися у зв'язку з ситуацією загального підвищення цін. Витрати на заощадження та придбання нерухомості взагалі характеризуються низькими показниками, починаючи з 2007 р. вони зростають на рівні 3,8%, але лише до періоду фінансово-економічної кризи – у населення не вистачає коштів, пріоритет надається задоволенню першочергових потреб. Витрати на тютюнові та алкогольні вироби протягом досліджуваного періоду характеризуються постійною тенденцією.

Оскільки витрати на харчування займають найбільшу питому вагу в загальній структурі витрат (50,6%), слід зазначити, що у порівнянні з іншими країнами населення України витрачає на це найбільше грошових коштів. На-

приклад, Україна витрачає на харчування у 5,5 раза більше за США [5, с. 6]. Натомість витрати на послуги (охорона здоров'я, освіта, культура, відпочинок) залишаються мізерними. Такі процеси свідчать про неякісні зміни не тільки у сфері споживання, а й матеріального добробуту населення в цілому.

ди громадян. Але це – ілюзія, яку держава зобов'язана зруйнувати [2, с. 22].

В умовах економічної кризи особливого значення набуває політика доходів, яка здійснюється державою, є найбільш важливою складовою соціальної політики [6, с. 265]. Політика регулювання доходів населення здій-

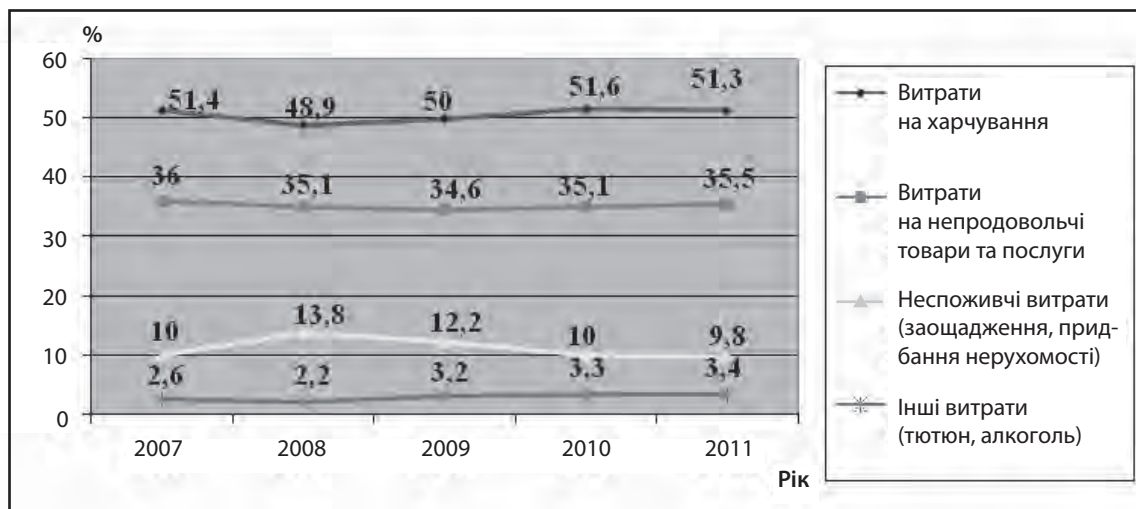

Рис. 1. Динаміка структурних елементів сукупних витрат за 2007 – 2011 рр. (%)

Світовий банк відносить Україну до країн із середнім доходом. Звісно, за минулі вісім – десять років ми стали жити краще, але це не межа бажань. У нас дуже високий рівень бідності за самооцінками громадян, і відбувається це тому, що люди, котрі визначають свій статус (бідний, середній клас тощо), порівнюють себе з іншими людьми – з якими спілкуються, адже серед сусідів і колег трапляються й такі, котрі справді процвітають. За даними Держкомстату, 85% жителів України називають себе бідними, і це лякає [4]. Тому на етапі ринкового реформування необхідним є втручання держави, яка має змогу усунути «прогалини» ринку.

Державна політика підвищення рівня життя населення є складовою державного регулювання економіки, яка, на думку В. Гриньової та М. Новікової, являє собою процес «втручання державних органів влади за допомогою різних методів і інструментів у розвиток основних економічних процесів з метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів. Об'єктивною необхідністю такого втручання служить неможливість ринку, який характеризується стихійністю розвитку, забезпечити виконання економічної політики держави, яка передбачає, по-перше, створення міцної матеріальної основи для зростання добробуту народу; по-друге, забезпечення суспільного відтворення в необхідних пропорціях і масштабах; по-третє, підтримку балансу соціально-економічних інтересів різних верств населення» [1, с. 353].

Слід зазначити, що важливим напрямом діяльності держави є регулювання доходів, яке, у свою чергу, здійснює регулюючий вплив і на витрати, адже витрати є величиною, безпосередньо залежною від доходів населення. На переконання Е. Лібанової, Україна сьогодні перебуває у стані ринкового романтизму, сподіваючись на те, що ринок самостійно відрегулює дохо-

днюється через: 1) *встановлення розмірів мінімальної заробітної плати*. За висновками міжнародної комісії, утвореної в 1988 р. за ініціативою Ради Європи, соціально справедливою вважається мінімальна заробітна плата, яка досягає 68% національної середньої заробітної плати [5, с. 5]; 2) *визначення умов та розмірів оплати праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету*; 3) *встановлення неоподаткованого мінімуму*, який на сьогодні фактично втратив ознаки економічної категорії та соціального нормативу, оскільки його частка в заробітній платі є меншою 1% [8, с. 37]; 4) *ставки податків*, адже податкова система України характеризується дуже великою кількістю податків і зборів, які створюють відчутний податковий тягар, що змушує приховувати реальний розмір об'єктів оподаткування; 5) *індексацію грошових доходів*: з одного боку, індексація забезпечує зростання номінальних доходів населення, з іншого – в умовах інфляції індексація вимагає від держави значних коштів, яких немає в державному бюджеті, і тому неминуче призводить до подальшого збільшення його дефіциту [3, с. 10]; 6) *трансфертні платежі*. Варто відзначити, що за роки незалежності в Україні перейшли від переважно егалітарного до роліанського підходу до формування добробуту населення. Цей підхід хоча і передбачає доволі активне втручання держави у перерозподіл доходів, але не заперечує диференціацію населення. У такий спосіб держава компенсує існуючі неспроможності ринку, намагається уникнути економічної кризи та «взяти на себе роль гаранта соціальної справедливості» [7, с. 72].

Отже, механізм політики доходів населення сьогодні все ще характеризується суттєвими теоретико-методологічними недоліками, шляхами подолання яких, на нашу думку, мають бути такі: 1) оскільки основним джерелом для переважної частини населення є заробіт-

на плата, пріоритетним завданням держави має стати створення умов для забезпечення зростання рівня зайнятості населення шляхом стимулювання підприємницької ініціативи; 2) важливим напрямом є збільшення рівня оплати праці в бюджетній сфері до рівня середньої заробітної плати в економіці, що дозволить не тільки підвищити платоспроможний попит, а й знизити рівень службових зловживань; 3) особливу увагу державі необхідно звернути на регіони країни та сфери економічної діяльності, де рівень заробітної плати є найнижчим у країні. Необхідно посилити рівень залежності заробітної плати від професійно-кваліфікаційного рівня працівників, кількості, якості та результатів праці, як це передбачається світовою практикою; 4) усунення вад системи соціального захисту; 5) забезпечити зростання доходів від підприємницької діяльності шляхом стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу (особливо у сільському господарстві), захисту прав дрібних акціонерів, легалізації тіньової діяльності, запровадженням гнучкої податкової політики.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу матеріального стану населення за 2007 – 2012 рр. можна сказати, що ситуація є неоднозначною. З одного боку, якщо поглянути на статистику, то доходи населення поступово зростають. З іншого боку, ми не можемо говорити про покращення матеріального становища у зв'язку з постійним зростанням індексу споживчих цін, який обмежують купівельну спроможність. Важливо зазначити, що доходи не тільки «знецінені», а й нерівномірно розподілені, наслідком чого є диференціація суспільства.

Крім того, хоч аналіз витрат показав зростаючу тенденцію, проте це також не є позитивним явищем, адже майже половина доходів витрачається на харчування. Послуги та товари довготривалого користування ж у цьому випадку становлять чи не найменший відсоток. Це говорить про те, що більша частина доходів спрямовується на задоволення першочергових потреб. Важливим напрямком державної політики повинні стати заходи, які мають бути спрямовані на подолання негативних моментів у регулюванні доходів населення та сприятимуть формуванню концепції «нового» рівня життя відповідно до європейських стандартів. Перспективами подальших досліджень у контексті вивчення життєвого рівня з метою збільшення розмірів реальних наявних доходів населення є аналіз розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, який фактично втратив ознаки економічної категорії та соціального нормативу, і розробка рекомендації щодо його запровадження в національній економіці. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гриньова В. М.** Державне регулювання економіки : [навч. посіб.] / В. М. Гриньова, М. М. Новикова. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 756 с.
2. **Либанова Э.** Государству выгодна дорогая рабочая сила / Э. Либанова // Бизнес. – 2007. – № 43. – С. 22 – 24.

3. **Мандибура В. О.** Аналіз економічних та правових методів регулювання мінімальної заробітної плати / В. О. Мандибура, В. О. Тимофеев. – К. : Парламент вид-во, 1997. – 422 с.

4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. **Папів М.** Світовий досвід застосування соціальних стандартів / М. Папів // Економіка України. – 2004. – № 1. – С. 4 – 8.

6. **Парамонова Є.** Розподілення доходів населення в умовах економічного розвитку / Є. Парамонова // Вісник соціально-економічних досліджень. – № 41(2). – С. 265 – 267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsed/2011_41_2/41\(2\)/265-267.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsed/2011_41_2/41(2)/265-267.pdf)

7. **Плеханов Д. О.** Роль держави у перехідній економіці / Д. О. Плеханов // Економіка та держава. – 2007. – № 7. – С. 71 – 73.

8. Рівень і якість життя населення [Текст] / Є. П. Кушнар'єв [та ін.] ; заг. ред. Є. П. Кушнар'єв. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 272 с.

9. **Саввов А.** Доходи населення України та їх динаміка / А. Саввов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 2. – С. 121 – 126.

REFERENCES

Hrynyova, V. M., and Novykova, M. M. *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [State regulation of the economy]. Kharkiv: INZhEK, 2004.

Kushnaryov, Ye. P. *Riven i yakist zhyttia naseleння* [The level and quality of life]. Kharkiv: INZhEK, 2004.

Libanova, E. "Gosudarstvu vygodna dorogaia rabochaia sila" [The State is beneficial expensive labor]. *Biznes*, no. 43 (2007): 22-24.

Mandybura, V. O., and Tymofeiev, V. O. *Analiz ekonomichnykh ta pravovykh metodiv rehulivannia minimalnoi zarobitnoi platy* [Analysis of the economic and legal methods of regulating the minimum wage]. Kyiv: Parlament vyd-vo, 1997.

Ofitsiynyi sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Paramonova, Ie. "Rozpodilennia dokhodiv naseleння v umovakh ekonomichnoho rozvytku" [Redistribution of income in terms of economic development]. [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsed/2011_41_2/41\(2\)/265-267.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsed/2011_41_2/41(2)/265-267.pdf)

Plekhanov, D. O. "Rol derzhavy u perekhidnii ekonomitsi" [The role of government in transition economies]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7 (2007): 71-73.

Papiiev, M. "Svitovyi dosvid zastosuvannia sotsialnykh standartiv" [World experience of social standards]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1 (2004): 4-8.

Savvov, A. "Dokhody naseleння Ukrainy ta ikh dynamika" [Income of Ukraine and their dynamics]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 2 (2009): 121-126.